

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84622,Pawlewski-Bronislaw.html>
2022-10-03, 16:40

Pawlewski Bronisław

PAWLEWSKI Bronisław (13 I 1852, Wołowa k. Płocka – 29 I 1917 Lwów), chemik, autor reakcji imiennej.

P. ukończył gimnazjum w Warszawie. W 1872–76 studiował na wydziale fizyczno-matematycznym Cesarskiego Uniw. Warszawskiego i specjalizował się w zakresie chemii organicznej u A. Popowa. Stopień kandydata nauk uzyskał na podstawie rozprawy *O działaniu chloru na walerai i oznaczenie budowy jednochlorku waleralu* (1876). Pracował jako asystent w Katedrze Chemii Ogólnej Inst. Rolniczo-Leśnego w Puławach (1877–79), w Katedrze Chemii Technicznej na Cesarskim Uniw. Warszawskim (1879–81) i w Katedrze Technologii Chemicznej Szkoły Politechnicznej we Lwowie (1881–82), kierowanej przez J. Brühla, współtwórcę fizycznej chemii organicznej. W 1882 uzyskał habilitację w tej dziedzinie i podjął wykłady, zastępując chorego na gruźlicę Brühla, w 1883 zaś został kierownikiem wspomnianej katedry. W 1885 mianowano go profesorem nadzwyczajnym, a w 1888 – profesorem zwyczajnym technologii chemicznej. W 1888/89, 1893/94 oraz 1901/02 był dziekanem wydziału chemii technicznej, a w 1895/96 i 1909 rektorem uczelni. P. był pierwszym profesorem technologii chemicznej we Lwowie, który wykładał po polsku. W 1883–91 prowadził stację doświadczalną ropy naftowej. W 1891–96 wykładał także chemiczną technologię drewna w Krajowej Szkole Gospodarstwa Lasowego we Lwowie. W 1890 uzyskał zwolnienie z poddaństwa rosyjskiego.

Działalność badawcza P. dotyczyła chemii organicznej oraz chemii fizycznej związków organicznych. Można wyróżnić w niej trzy kierunki. Zajmował się chemią ropy naftowej, m.in. prowadził prace nad czynnością optyczną produktów naftowych, a także składem ropy galicyjskiej. Jego badania fizykochemiczne dotyczyły teorii roztworów oraz teorii barw. P. był jednym z pierwszych badaczy zjawisk krytycznych.

Podał, niezależnie od O. Straussa, wzór opisujący liniową zależność temperatury krytycznej mieszanin od ich składu procentowego (*Ueber die kritischen Temperaturen flüssiger Körper [vorläufige Mittheilung]*, „Berichte der Deutschen Chemischen Gesellschaft” 1882). Jego prace z zakresu chemii organicznej dotyczyły mocznika, sulfomocznika, tiofenu, niektórych kwasów organicznych oraz związków aromatycznych. Publikował głównie w wydawnictwach krakowskiej AU (ok. 30 publikacji), a także w „Chemiku Polskim” (kilkanaście prac). W pracy *Z teorii roztworów* (Kraków 1893) odniósł się krytycznie do ustaleń F. Raoult’a i J.H. van’t Hoffa, dowodząc istnienia połączeń molekularnych między *p*-dibromobenzenem a *p*-chloronitrobenzenem; układ ten był jednym z najwcześniej opisanych w literaturze chemicznej kompleksów molekularnych.

P. interesował się także temperaturą topliwości stężonych roztworów („*Wszechświat*” 1901, „*Berichte der Deutschen Chemischen Gesellschaft*” 1881–83), prowadził badania nad zależnością barwy związku od jego struktury (8 artykułów w „*Chemiku Polskim*” w 1902–13). Publikował także prace farmaceutyczne w „*Wiadomościach Farmaceutycznych*” (1880–1900).

P. jest autorem reakcji imiennej, nazywanej w literaturze metodą Pawlewskiego. Polega ona na acetylowaniu amin aromatycznych kwasem tiooctowym. Proces ten jest łatwy do przeprowadzenia i charakteryzuje się znaczną wydajnością.

P. był autorem podręczników: *Podręcznik analizy miarowej* (Warszawa 1883), *Analiza chemiczno-techniczna* (Lwów 1896, następne wydania: 1900, 1906), *Organiczna Preparatyka Chemiczna* (Lwów 1907, 1908). Przetłumaczył z języka niemieckiego podręcznik A. Classena *Przewodnik do analizy ciał organicznych* (Warszawa 1876). P. był również autorem wielu prac dotyczących technologii ropy naftowej: *Sposoby oceniania wartości nafty* (Warszawa 1876), *Nafta kłęczańska* („*Kosmos*” 1885, „*Górnik*” 1885, „*Wszechświat*” 1885), *Kilka uwag o nafcie galicyjskiej* (Lwów 1884), *Wosk ziemny i jego przetwory* (Warszawa 1887), *Technologia nafty i wosku ziemnego* (Lwów 1891), *O termicznych właściwościach galicyjskich produktów naftowych* („*Kosmos*”

1893), ponadto kilku artykułów po niemiecku dotyczących tej tematyki. Wśród pozostałych prac technologicznych P. do ważniejszych należały: *Badanie piwa i piwa warszawskie* (Warszawa 1882), *Konserwowanie drzewa* (Lwów 1897), *Przeróbka chemiczna drzewa* („Chemik Polski” 1904), *Postępy w dziedzinie garbarstwa* (Lwów 1897), *O dachówce cementowej* (Lwów 1905), *Otrzymywanie sztucznego węgla kamiennego* („Chemik Polski” 1916).

P. prowadził także prace geologiczno-górniczne: analizy rud cynkowo-ołowianych oraz ozokerytu w Truskawcu, wód mineralnych w Busku, kaolinu galicyjskiego, solonośnej formacji bocheńskiej, marmurów kieleckich oraz torfu galicyjskiego. Wypowiadał się również w kwestiach gospodarczych: *Przemysł fabryczny Galicji* (Kraków 1895), *Przemysł ceramiczny w Galicji* („Chemik Polski” 1907).

Od 1885 należał do Krajowej Rady Przemysłowej oraz Krajowej Rady Górniczej. W 1893–99 był redaktorem „Czasopisma Technicznego”, członkiem oraz kilkakrotnym wiceprezesem Tow. Politechnicznego. Od 1900 był członkiem Komisji Bibliograficznej AU wnosząc poważny wkład w wydany przez nią *Katalog literatury naukowej polskiej* i we współpracę z londyńskim *International Catalogue of Scientific Literature*. Od 1881 był członkiem Polskiego Tow. Przyrodników im. Kopernika.

Miał tytuł radcy dworu. Podczas I wojny światowej popierał J. Piłsudskiego oraz Legiony Polskie. W ostatnich miesiącach życia działał w Naczelnym Komitecie Narodowym (NKN), w końcu IV 1916 został wybrany na prezesa departamentu skarbowego i wiceprezesa lwowskiej delegacji NKN. Pomimo słabego zdrowia uprawiał turystykę, m in. taternictwo.

P. był żonaty z Henryką z Michałowskich, cioteczną siostrą i przyjaciółką M. Skłodowskiej-Curie, współzałożycielką Związku Równouprawnienia Kobiet Polskich, działaczką Koła Pań Tow. Szkoły Ludowej oraz współzałożycielką (wraz z M. Mościcką oraz M. Kelles-Krauzową) lwowskiego Koła Ligi Kobiet Galicji i Śląska przy NKN. Ich córka, Irena Szydłowska, była jedną z najwybitniejszych polskich taterniczek.

PSB (S.M. Brzozowski); SBTP (S. Zamecki).

J. Harabaszewski: *Ś.p. Bronisław Pawlewski*, „Chemik Polski”
1918, t. 16; I.Z. Siemion: *Reakcje imienne chemików
Polaków*, Warszawa 1987, s. 63-67.

Marcin Dolecki

[Poprzedni](#)
[Następny](#)